

Groos »Die Spiele der Thiere« című művében az állatjátékoknak több osztályát különbözteti meg; minket csak a »kísérletezés«, mozgás-játékok, vadász-játékok és harc-játékok érdekelnek.

A mikor a kis kutya rájön, hogy neki lába és szája van, első dolga megpróbálni, vajjon a szájába tudja-e venni a lábát; először csak a mellsőket, később a hátsókat is, miközben a legképtelenebb helyzetekbe kerül s komikus komolyságával, valóságos ügybuzgalmával derűtlenséget kelt még a kevésbé fogékony lelkűek kedélyében is. Mikor először sikerül megállni a négy lábán, rögtön megpróbálja, hogy tudna-e három lábon is állni? A vakmerő kísérletet természetesen megghiúsítja a gravitáció s a kis kutya egy tapasztalattal és ijedtséggel gazdagabban bújik anyjához.

Mikor már biztosan áll, megpróbálja a helyváltoztatást; eleintén sohase jut oda, a hova menni akart, — félrehúzott pófácskája ki is fejezi nagy boszankodását, — a gyakorlat azonban mesterré tesz s néhány nap múlva már teljesen céltudatosan tudja végrehajtani mozgásait.

Ilyenkor jönnek azután a komplikáltabb kísérletek. Például egy rudat átlépni, egy lépcsőre felmászni, egy papirdarabot széttépni s az Isten tudja, mi mindenféle céltalannak látszó bohóság, mely azonban mind igen fontos, mert általa tanulja meg az állat, hogy mire alkalmasak végtagjai, mire vállalkozhatik, mily akadályokat képes leküzdeni, mitől kell óvakodnia, stb.

Nagy szerepe van ebben a kísérletezésben a rombolási hajlamnak. Elkezdve a papirdarab széttépésétől, egész a butordarab rágcsálásáig, mindent megkísért a jóvérű kis kutya.

Így van ez azonban más állatoknál is. Beckmann érdekesen írja le mosó-medvéjének kísérletező játékait. Az alvást és pihenést kivéve, sohasem volt nyugta. Most rettenetesen komoly pófával egy szalmaszálat akar az

orrára kötni, a következő perczben már azt próbálgatja, hogy le tudná-e ő harapni a vakolatot az ólja mellett levő falról? Látható öröme a vakolat enged s csakhamar egész tégladarabokat szed ki, mikor azután belefárad, büszkén ül le a törmelékre, szinte fújva a kimerítő munka után. Most észrevesz egy dézsa vizet. Ezt már okvetlenül meg kell tapasztalnia s miután óvatosan megvizsgálta a víz mélységét s más efféle fontos körülményeket, szerez valami mosni valót, pl. valami tüveget s nagy buzgalommal nekilát a pancsolásnak.

Mennyi mindent tapasztal ilyenkor az állat, hányféle izomműködést végez ily rövid idő alatt! — s izmait kétségtelenül jelentékenyen edzi.

A rombolási vágy kielégítése — végelemzésben ez is a »kísérletezés« rovatba tartozik, — majdnem mindig jelentékeny izommunkát kíván s kétségtelenül igen hatatos eszköze az állatok testedzésének.

Ismeretes például a papagályok szenvedélyes rombolási vágya. Linden alaposan megfigyelte őket s derült hangon írja le, hogy nem tudott már milyen evőcsészét adni kakadúinak, mert azok még a vascsészéket is tönkretették; hiába voltak azok srófokkal a kaliczkához erősítve, az ördögös kakadúk rájöttek a csavar törvényére. Brehm is említi, hogy a kakadúk nemcsak deszkákat, de még 1 mm. vastag bádoglemezeket is összegyűrnek és elrontanak.

Micsoda testedző munkát végzett az az elefánt, mely — mint Scheitlin írja, — őrének lakásából, — persze az őr távollétében — minden holmit, asztalt, széket, ágyat stb., egyszóval mindent kihordott, halomra hányt s az egésznek tetejébe kapaszkodva, mindent szétaposott. Utána persze egykedvű pófával sétált, mintha semmiről se tudna.

Az említetteknel még nagyobb szerepük van a testedzésben az u. n. mozgási játékoknak. Itt is egy-

Őszi kép.

Hervadni tér a rét ez-er virága,
A tölgyek alján bús avar zörög;
Sötét viharok szárnyalobbanása
Azt súgja, hogy itt semmi nincs örök.
A napsugár csak eltévedt bolyongó,
Ki visszavágyik szép honába már
És véle száll el minden kis csapongó,
Dalolva síró, örvendő madár.

A játszi lepke megfakult színével
A fának korhadt törzsökére ül,
Nem lengi többé pajzán kedvteléssel
A hervadó virágokat körül.
Elköltözött az erdő rejtekéből
A víg rigó, a bús kis csalogány . . .
Mi kandikál a lég nehéz ködéből?
Az elhagyottság, vad, sivár magány!

Mindenki bús, mindenki sóhajában
A nagy halál, a hervadás beszél
S zizeg magának méla síri dalban
A szétszóródó, gyenge kis levél.
A természet halála mély nyomot vés
Szívünkbe, ámdé ott a nagy vigasz,
Hogy él még fenn az alkotó, az Isten,
Hogy lesz még nap, virág, lomb, új tavasz.

Ruff Andor.

Vadkan-lesen.

„A TERMÉSZET“ eredeti tárczája.

A múlt kedves emlékei felett jól esik néha elmerengeni, s a képzelet szárnyain behatolni az idők ködös fátyollal borított enyészetébe, álmodni a boldog órákról, nem törődve a jelen ezernyi bajaival, mosolyogni a boldogságtól, melyet a szabad természet ölen átélvezenk!

Ezeknek a szép emlékeknek szentelem a jelen sorokat.

* * *

Egy szép őszi napon X. szomszédos község bírájától rövid értesítést kaptam, melyben mint az ottani vadászterület egyik bérldjét tudósított, hogy a vaddisznók nagyon garázdálkodnak, sőt éjjelenként a községhez egész közel eső kukoriczásokat is szelencseltetik, rövid idő alatt megsemmisítve a szegény falusi ember téli egzisztenciáját.

Azonnal értesítettem néhány puskás barátomat s rövid pár órai összeszedelődés után útra készen álltunk.

Délután 3 óra lehetett, mikor a kis viczinálissal X. községbe érkeztünk. Első dolgunk volt felkeresni a bíró urat, hogy most már bővebb információkat kaphassunk tőle az állapotokról.

részt abszolút izomerejét fokozza az állat, másrészt megtanulja erejének kellő beosztását és fölhasználását.

Ilyen játékot már a halaknál látunk. Brehm, Humboldt és mások bizonyítják, hogy a röpködő halak minden látható ok nélkül csapatosan kiszállnak a tengerből, hogy szép nagy ívet írva le a levegőben, ismét a habokba merüljenek. Egyik csapat a másik után emelkedik fel, egyik ott száll le, honnan a másik elindult, jobbra-balra, mindenütt repülő csoportokat lát az ember s minden pillanatban csodálhatja a természet végtelen gondosságát, mely ily gyakorlatok révén képessé teszi gyermekeit a veszélyben is kitartónak lenni.

A madarak hintázása szintén ide tartozik; hiszen ha meg tud állani a mesterségesen lengésbe hozott ágon, meg fog tudni állani a szélrázta galyakon is.

Mindenki ismeri a kutyák azt a sajátos szokását, melyet Groos »rohamláz«-nak nevez. A kutya, látszólag ok nélkül, a legőrültebb vágatásba kezd, száguld, a mily gyorsan csak képes, majd köröket ír le, majd egyenesen fut s amíg neki magának nem tetszik megállni, addig ugyan futyülhet a gazdája. Nincs-e az ily futásnak test-edző hatása? Maga az állat aligha gondol erre, a természetnek azonban kétségtelenül ez a célja.

Duvancet a gibbon-ról írja, hogy gyakran ragadja bámulatra az utazókat utólérhetetlen tornájával. Felmászik a fa csúcsára s onnan leveti magát az alsó ágak valamelyikének végére, ez meghajlik, majd visszapattan s magas ívben hajtja el a majmot, mely 10—12 métert röpködve ismét megragadva egy ágat, folytatja hajmeresztő mutatványait. Nemcsak szükség esetén üzi ezt a sportot, gyakorolja olyankor is, mikor talán kényelmesebb út is állana rendelkezéseire, gyakorolja mintegy időöltésből s a gyakorlat mindenben csak hasznot hoz.

Még jobban meg fogjuk becsülni tudni ezeknek a mozgási játékoknak jelentőségét, ha tekintetbe vesszük

dr. Seitz érdekes megjegyzéseit. Ő figyelmeztetett ugyanis először arra, hogy e játékok mindig czélszerűek az állat életére s mindig megfelelnek az illető faj biológiai körülményeinek. A gazella mindig távolugrásban, cserjék átszökkelésében gyakorolja magát; a kecske, zerge mindig a magasugrás sportját üzi játékos kedvében és sohasem fordítva. Hiszen a gazella sohasem venné hasznát magasugró képességének, valamint a zergének is csak arra van szüksége, hogy sziklapárányokra, meredek szikladombokra ügyesen tudjon felpattanni, a sík ugrás gyakorlása ő rá nézve fölösleges. A macskafélék ugró-játékaiban nem az lesz a fő, hogy milyen magasat ugrik, hanem, hogy távolugrásainál ott érjen földet, a hová épen ugrani akart, hogy ugrásának hasznát minucziózus pontossággal be tudja osztani.

Az eddig említetteknél sokkal bonyolultabbak az u. n. vadász-játékok; olyan viszonyban állanak az előbbihez, mint a katonaság nagy gyakorlata a kaszárnya-udvarban tartott fegyverfogási gyakorlatokhoz. Az előbbi játékoknál a létért való küzdelem legfőbb fázisainak egy-egy ki- ragadott részét gyakorolják az állatok, futásban, ugrásban, repülésben edzik magukat; a vadász-játékoknál már alkalmazva gyakorolják képességeiket, már két tényező szerepel a játékban: a játész maga és a tényleges, vagy képzelt ellenfél.

Idé tartozik a kutya játéka az elhajított követ. Minden ember ismeri ezt a játékot, melyet a kutya nem kötelességtudásból, de saját tetszéséből üzi, mit az is bizonyít, hogy akárhányszor ő maga szólítja fel gazdáját a játék megkezdésére, vagy maga magának gurítja el a lapdát. Érdekes körülmény az is, hogy a kutyák nem egyformán ragadják meg az elhajított követet. A pincsi, foxterrier és más kis kutyák túlfutnak rajta s szembe- fordulva kapják el a guruló követet; az agár futtában ragadja meg; a nagy kutyák: dogg, szt.-bernát-hegyi merev

A portáján találtuk. Komoran kezét szorítva mindegyikünkkel, tántoríthatatlan nyugodtsággal egy vastag fatuskóra ült, kivette pipáját, rágyújtott és vésztló arc kifejezéssel elkezdett beszélni.

— »Uram! nagy baj van. A fiam nagyon beteg. Az éjjel vaddisznókra lesett s a mint fegyverét kilötte, annak csővei pozdorjává törve, bal kezét szörnyen összeroncolták. Az orvos azt mondta, hogy le kell vágni a csonka kezét...« Ezután nagyot sóhajtván felállott és barátságos szavakkal kért fiának meglátogatására. Bementünk. Az ágy a sötét, füsttel telített szoba egyik zugában volt, rajta egy derék ember feküdt bepólyált kézzel. Az asztalon egy legalább is 10-es kaliberű, kétsövű mardály, melynek összetört darabjai kormosan heverték szana-szét.

Az ifjú felült és nagyot sóhajtott. Pokoli kínjai arczáról leolvashatók voltak. Beszélni akart, de én vigasztalni és bátorítani kezdtem afféle »katonadolog« szavakkal s örömmel vettem észre, hogy szavaim jó hatással vannak reá. A beteg visszafeküdt s pár perc múlva elaludt. Halk beszélgetéssel töltöttük az időt, míg az est homálya erőt vett a vidéket környező magasabb hegyek ormait csillogó aranyszallagként ékesítő, de már lenyugvó nap utolsó sugarain, melyek mindjobban elhomályosodva, rövid idő alatt teljesen letűntek a láthatár mögé.

Ekkor az öreg biró felállott és intett, hogy itt az idő az indulásra. Ő kalauzolt nagy bottal kezében, mi pedig csendesen beszélgetve követtük.

Alig mentünk egy fél óráig, midőn egy tábla kukoriczás mellett haladva, megáll a biró és mondja, hogy helyben vagyunk. Erre behatóbb vizsgálat alá vettük a kukoriczás belsejét és

tényleg úgy össze volt törve, kaszabolva, mintha legalább is egy század gyalogság rohamot intézett volna rajta keresztül. A hold világánál körültekintettünk a környező területeken és állásainkat a kukoriczás felső szegélyén, mely egész hosszában az erdővel volt határos, toglaltuk el. A biró ezután »jó szerencsét (!)« kívánva, hazafelé vette útját.

* * *

Körülbelül 9 óra lehetett az idő. Az esti szellő gyöngéd füvalma melegen érintette arcomat, a hold bűvös fénye gyémántként ragyogtatta a völgy mélyéből kimagasló templom keresztjét. A boldogság, megelégedés árfában úszva, képzeletem sas-szárnyakon emelkedett a magasba s rövid idő alatt elragadt a prózai eszmék országából oda, a hol minden poezissal van tele...

De Diana nem hagyta gyermekét. Küldött egy rozdszínű futárt, mintegy figyelmeztetni akarván arra az igazmondásra, hogy »az ábránd az élet megrontója« s jobb lesz, ha figyelmem a prózai vendégre fog irányulni.

Egy róka állott előttem. Alig volt tizenöt lépésnyire. Gyanakvólag nézett reám és sompolyogva közeledett felém. Visszatartott lélegzettel vártam, vajon mennyire fog megközelelni. Alig volt már 4—5 lépésre tőlem, midőn hirtelen egy erős lövés hangja rázkódtatta meg a levegőt. Felugrottam a helyemről, ügyet sem vetve a tőlem esze nélkül iramodó rókára, fegyveremet arcomhoz emelve vártam a pillanatot...

A lövés után pár másodpercze a hátam mögött elterülő erdőben nehéz ugrások voltak hallhatók. Nehány perc s a néma csend ismét helyreállott.

lábakkal ugranak rá, úgy, hogy ha nem körül, hanem valami kis állatról volna szó, annak menten eltörlik a gerince. Mutatja a játék komolyságát az a morgás, kurrogás, melylyel a kutyák az egészet kísérik; valamint nem tévesztendő szem elől a rombolási vágy fellépte sem, mely a kutyákat a megragadott tárgy szét-rágcsálására készíti.

Ide tartozik a kis-ciczja játéka a pamutgombolyaggal; a saját farkát hajszoló állat játéka középhelyet foglal el a »kísérletezés« és a vadász-játékok között.

Mindennek testedzés a célja, az kétségtelen, de e czélt még jobban szolgálják a kétoldali vadászjátékok, mikor t. i. úgy az üldöző, mint az üldözött, öntudatos állat s a játék híven tükrözi vissza a szabad természet hajszáit. Lehetnek a szereplők egyfajúak, vagy nagyban eltérő osztályokba tartozók, lehet mind a kettő játszófél, néha azonban csak az egyik, a másik pedig szánandó fogoly, mikor például a macska játszik az egérrel.

Ez a játék is kutyáknál figyelhető meg legjobban, mindenki látta és ismeri, oly behatóan azonban senki sem figyelte meg, mint Groos. — Rövid vonásokban a következő a játék lefolyása: Két kutya meglátja egymást az utcán. Az egyik rögtön lekuskad a nyílt utca során — rudimentális jelzése az elbújásnak — s hegyezett füleivel, idegesen kimeresztett farkával a megfeszített figyelm minden jelét mutatja, míg a másik, egykedvű pofával, mintha mitsem venne észre, nyugodtan ballag játszótársa felé. Az előbbi fölemelkedve várja s mikor a közelébe ért társ hirtelen elhagyva egykedvűségét, feléje ugrik, ő is nekiiramodik s a járókelők nem kis szórakozására megkezdődik az eszeveszett hajsz. Hirtelen meg-lapulás, irányváltoztatás igen gyakori cselek. Az üldöző mindig tarkón, vagy a lábán akarja megkapni ellenfelét s ha ez sikerült, vagy egészen közönséges verekedés, marakodás lesz a dologból, vagy pedig, miután néhány per-

czig szétfeszített lábakkal, kilógó nyelvvel egymás mellett állottak, hirtelen újra kezdik a mulatságot, esetleg megtartva a szerepeket, esetleg cserélve.

Nem csak a kutyáknál van ez meg; megvan — mint Brehm írja — a menyéteknél is, sőt Walter a kis harkályoknál is hasonló játékot figyelt meg.

Különnemű állatok sőt állatok és gyermekek között is gyakoriak ezek a játékok. Scheitlin ismertet egy esetet, melyben egy gólya játszott kis gyerekekkel. Először ő üldözte a gyermekeket s ha sikerült egynek a ruháját, karját elcsípnie, hirtelen megfordult s várta, hogy ő legyen az üldözött s órákig játszották ezt a formális »fogócskát«.

A játékok e nemének szinte normális folytatása a dulakodás. Lehet ismét egyfajú, vagy különböző állatok közt, gyakori kutyák, róák, macskák stb. között. Érdekes Beckmann esete, ki egy kutya és egy mosómedve-bocs dulakodását írja le.

Dr. Seitz e játékoknál is észrevette a czélszerűséget; úgy az üldözésnél, mint a dulakodásnál érvényesül a játékban a komoly küzdelem minden fontos mozanata s az állatok, mintegy tudva, hogy rendes élet-körülményeik között mily szerep tudására van szükségük, a játékban is azt juttatják érvényre, annak gyakorlására fektetik a fősúlyt. Ragadozó állatok játékában a főszerep az üldözőnek jut; gyenge állatoknál a menekülő a vezérszerep. Gondos megfigyelés útján mindenki meggyőződhetik ennek igazságáról.

A dulakodásnál is érvényesül ez az intenzio; nyulak hanczurozásában a védekező a főszemély, kutyák játék-marakodásában a támadóé. Még a ragadozó állatok sem feledkeznek azonban meg a védelem gyakorlásáról; a társa által földhöz vágott kutya rögtön a hátára fekszik, hogy tarkóját védve, száját és toppancsait érvényre juttassa.

Látjuk mindezekből, hogy igenis edzik az állatok is testüket (hiszen a modern torna csaknem kizárólag játékokból áll, melyeknek sok vonása megegyezik az állatok vadászó és dulakodási játékával). A játék közepette mi sem gondolunk végső czélunkra, a testedzésre s hogy az állat egyáltalán nem gondol erre, az még nem ok arra, miszerint kétségbe vonjuk, vajjon testedzéssel van-e itt dolgunk?

A kifejlett állat izomereje, kitartóssága, ügyessége, erőbecstülése bizonyítják, hogy igen; ha a nyers erő lehet is veleszületett, annak helyes felhasználását tanulni kell, mi ismét csak a torna, a játék útján sajátítható el.

Nincs a természetben mostohagyermek.

Dalmady Zoltán.

Ekkor óvatosan közeledtem a puskások felé, rövid füttyel jelt adva magamról.

A mint az első puskáshoz értem, ki fegyverét még mindig arczánál tartva, nyárfalevél módjára reszketett, tudomást szereztem arról, hogy a lövés szomszédjától eredt. A remény sugara kezdett megvillanni bennem, mert ismerve reszkető barátom szomszédját, csaknem bizonyosra vettem a sikert. Csalódtam is, nem is . . .

L. barátom következőleg számolt be:

— Az erdőből nehéz lépéseket hallottam felém közeledni. Kevés idő múlva az erdő szélén, tőlem alig 15–20 lépésnyire, egy vaddisznó állott. Rálöttem, de azután nem láttam többé. Kénytelenek voltunk a nyomozást reggelre hagyni.

Tűz mellett pipaszóval és jobbnál-jobb vadászadomákkal töltöttük el a rövid éjszakát.

Reggel négy óra lehetett, midőn munkához láttunk. A vaddisznónak a lövés helyén híre-hamva sem volt, de még csak egy vércsepp sem árulta el, hogy a lövés jól lett volna irányozva. Már abban akartuk hagyni a keresést, midőn eszembe jutott, hogy az ugrások, melyeket az erdőben hallottam, alighanem a kereket oldott vaddisznótól eredtek. És ime! Azon a tájon már jókora aludtvérdarabokat találtunk s a csapást nem is kellett soká követni, mert alig 200 lépésnyire egy patak mélyében feküdt élettelenül, lapockán átlóve, egy körülbelül 3 éves vaddisznó.

Ifj. Szongott Tivadar.

A keselyűről.¹⁾

»Keselyűként szárnya meg se lebben,
Észrevétlen száll a gyors idő . . .«

A keselyű a jónak és az áldozatkészségnek a jelképe, . . . szárnyalása a sas röpténél is fenségesebb, méltóságosabb: szárnyát vitorlaként nekieresztve, egyetlen mozdulattal úszik végig a levegő-égen . . .

Az indusok azt tartják a keselyűről, hogy az isten-

¹⁾ Mutatvány szerzőnek sajtó alatt lévő, »Az állatok regevilága« című, nagyérdekű könyvéből.